

## Recimo koju o znaku putopisnog teksta Antuna Gustava Matoša: U povodu stote godišnjice smrti

Tomislav Najev, prof.

OŠ Marjan, Split

tomislav.najev@gmail.com

### Sažetak

Pokretač je umjetničko nadahnuće zavičajne ljepote što budi pejzaž kod Antuna Gustava Matoša. Kao trag duše doživljava diljem drage mu domovine slažu se riječi trajnih vrijednosti koje obilježavaju pjesnika, ali i nas na svojem putu trajanja. Antun Gustav Matoš putovanje je definirao i kao poeziju moderne civilizacije. Na taj način možemo sagledati taj okvir dubokih veza između čovjeka i rođene mu zemlje. Njegov putopis otkriva nam ljepotu poezije hrvatskog pejzaža.

*Ja vučem čemer magle tvojih gorah,  
Očajnost zvijezdah, što nad tobom niču,  
U meni jeca sjena tvojih dvorah,  
Moj otrcani, kraljski, banski Griču!*

*(Gnijezdo bez sokola)*

Tragom Matoševih stranica u kojima je toliko postojanosti, kao i njegove pojavnosti, pa iščitavajući hrvatski pejzaž, hodamo skupa, o nadahnuta riječi stopljena sa stihom, ne dugujemo li mu barem trenutak koji je trajanje što nestane te se pojavi i ostane zapisano u godini koja još nije ni prošla. Ako znamo da je Antun Gustav Matoš svoja iskustva s putovanja želio oteti zaboravu ispisujući zapažanja i svoje dojmove u čekaonici punoj hrvatskih snova, gdje je sjećanje na jučer i te kako jako, te ako znamo da je i u pejzažu blizina njegova stiha pa zajedno rastemo, ne moramo li se upitati koliko je toga ostalo tragom svježine stranice, danas, u nama živog kao neposredni govor blizine koja je dio nas, naše

proživljenosti, svojstvene upravo njemu kojemu i dugujemo ovaj trenutak.

Putuju jutra u sutra, a odjek je trajanja u čovjeku putovanja. Ovdje i tu, tamo se danu otvaraš, približiš se pojavnosti u skladu *višega života otkud slutnja ta*, a Matoš nam zaziva *Lijepu našu* jer bijaše onodobni *Grabancijaš* koji čezne za Zagrebom, i pjesnik koji je stvarao pejzaž, prema Frangešu, naime, *dotad nepoznatu književnu vrstu u hrvatskoj književnosti*. Nismo li se u svojim razmišljanjima previše od njega udaljili približivši se ne znam komu, ali ne upoznavši i ne vidjevši današnjim očima hrvatski pejzaž koji je Matošu tako i toliko značio kao što ga je i nadahnjivao: *Duša moja čaroban je kraj / Gdje jablan čuva gnijezda plemića / Gdje vjetar nosi lipe miris žut...*

Nisu li u prirodi, one su u povijesti i krajoliku duše, i dopiru li znanjem izričaja, valovima pejzaža slike danas, a vrijeme je do nas, do ove Matoševe daljine natopljeno zavičajnim slikama domovine. Uvijek u nama one su na tragu sa svim svojim bogatstvom pomiješane u ovim nostalgичnim tonovima, te nam potvrđuju staru i znanu istinu: autor živi u svojem djelu u punini svoje osobnosti, pa stvorivši novu životnost, danas bismo rekli razlikovnost, iskustvom zapisane riječi, stvarnost slike ostaje trajno zapisana i određena znakom svojeg trajanja, možda je bolje reći doživljajem titraja na skali lirske putopisne intonacije hrvatskom pejzažu unatoč, *kao da je samac usred svemira*.

Nije li Matošev okvir za trajanje susret s neposrednošću pejzaža, suživljenost stranice doživljaja pa, povezavši daleko s onim što je neposredno uz nas, i ono vremensko je u nama. Dakle, na djelu je stopljenost sa zemljom, pejzažem, prirodom: *Krajevi su ljudi, ljudi su krajevi... Kao ljudi nisu ni u Hrvatskoj svi okoliši jednako hrvatski. Ima kod nas okolica bez veće hrvatske duše, dok su neki naši pejzaži veliki Hrvati... Jer nije samo duša čovjek, već je duša i zemlja, i ta naša zemlja bugari kao naš narod i naša povijest, besjedeći vrlo glasno, jer govori i očima*.

Kao pravi putopisac približivši putopis eseju, on je etnograf i geograf, povjesničar i glazbenik, kao što ne smijemo smetnuti s uma da je svirao čelo te živio život otvorenih očiju. Znao bi uvijek pričati i ispričati, zanimljivo izdvojiti te iskričavo izazvati ako ne divljenje, onda svakako interes za doživljeno i proživljeno, i *po tome što svaki pejzaž razvija asocijacije za promišljanje, a to je tipično u njegovim tekstovima. Najkraće rečeno, udahnuje mu život dajući mu određeni smisao i humanizirajući ga*.

Matoševa ljepota riječi daje raskoš njegovu pejzažu pa nam se danas čini kao

mitska priča, magična širina nekog izgubljenog zavičaja, a darovana i prividna pustoš u čitavoj svojoj raskoši potvrđuje se u prirodnosti, (s)ljubljenosti boja, pa tragom zanimljivosti koja je postala i ostala dio njega, ali i našega zapisana svijeta, krajolikom duše, unatoč: *Ako nam je duša rezultat dojmova, ako su ti dojmovi većinom hrvatski zvuci i hrvatske slike, slike krajeva hrvatskih, duša je naša kao ovo drveće i voće rezultat hrvatskog pejzaža.*

Matoš je gledao tražeći i taložeći osobitosti i osobnosti kad rezonancija širi sadržaj pronalazeći pojedinosti. *Njegov pejzaž ne zaustavlja se samo na izvanjskoj slici, ne samo po lirskoj intonaciji, po izrazu koji nosi osobnu notu*, nego duboko prodire u dušu našeg krajolika, a upoznavši na izvorima onodobno razmišljanje u zemljama koje su imale kudikamo razvijeniji osjećaj za ljepotu, osluškuje i stvara na tragu dokumentarnog šumorenja. Znamo li da je za hrvatski pejzaž Matoš tražio i pronalazio ono narodno u čistoći te, naravno, slijedom unutarne potrebe duha progovorio i otvorio čitavu paletu nevidljiva svijeta, a rekavši to i raskrilivši na stranicama našega JA kao *poetičko crtanje hrvatskog pejzaža gdje se nižu lirski fragmenti*. Uostalom, ne sjećamo li se prošlih vremena i njihove sljubljenosti sumornim plaštem sutona obrubljenih u tišini sjaja starih dvoraca Keglevića ili kako im pjesnik pristupa iz rakursa tmine ... *olovne i teške snove snivaju... magle skrivaju kućice i toranj...*

Listao sam ga i ponovno iščitavao sa svojim učenicima te kao poticaj budućim naraštajima, gledajući i razmišljajući o onome što me se dojmilo u pejzažu i prirodi, koja se odmaknula ili smo se mi odmaknuli od nje, pa sam u tom ozračju želio i (po)želio dodirnuti sklad njegovih riječi i tišinu u pejzažu njegova vremena.

## Literatura

- Frangeš, Ivo. Izabrana djela. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1980.
- Hrvatski putopisi / priredio Vinko Brešić. Zagreb: Divič, 1996.
- Leksikon hrvatskih pisaca / autor koncepcije Krešimir Nemec ; urednici Dunja Fališevac, Krešimir Nemec, Darko Novaković. Zagreb : Školska knjiga, 2000.
- Matoš, Antun Gustav. Kritike, eseji, studije i članci ; Polemike ; Putopisi ; Feljtoni i impresije. Zagreb : Matica hrvatska : Zora, 1967.
- Matoš, Antun Gustav. Pjesme ; Pripovijesti ; Autobiografija. Zagreb :

Matica hrvatska : Zora, 1967.

- Matoš, Antun Gustav. Vidici i putovi ; Naši ljudi i krajevi. Zagreb : Matica hrvatska : Zora, 1967.

**Najev, Tomislav** završio je Filozofski fakultet u Zadru. Predmet njegova zanimanja i promišljanja jest umijeće pisane i izgovorene riječi kod najmlađih, a za dugogodišnje uspješne rezultate u poticanju dječjeg jezičnog stvaralaštva dobio je mnoga priznanja i nagrade. Piše recenzije, osvrte, promovira knjige te povremeno objavljuje pjesme. Matica hrvatska iz Splita izdala mu je zbirku stihova *Sidrišta*. Višegodišnji je predsjednik gradskog i u više navrata županijskog *LiDraNa*. Na Saboru čakavskog pjesništva u Žminju za voditelje literarnih i recitatorskih družina predstavio je metodički aspekt svojeg rada s djecom. Bio je stručni suradnik Robertu Kurbaši na projektu *Ispit savjesti*.